

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**A zenehallgatás a közoktatási dokumentumok
tükrében, és megvalósulása az ének-zene tanórákon**

Lehotka Ildikó

Témavezető: Prof. Dr. habil. Duffek Mihály

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2022

Az értekezés témájának ismertetése és célkitűzése

A zenének, a zenehallgatásnak mindig nagy jelentőséget tulajdonítottak, annak érzelmi, és a személyiség fejlődésére gyakorolt hatása miatt. Napjainkban a zenehallgatás a fiatalok egyik legkedveltebb tevékenysége, azonban a tanulók a mai elektronikus szórakoztató zenét hallgatják, művészi zenét azonban szinte sohasem. A 2012-es Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban NAT2012) szerint az ének-zene tantárgy egyik célja az, hogy a gyermekek zenei élményekhez jussanak, valamint képesek legyenek eligazodni a zenehallgatás által a „*sokszínű zenei világban*” (110/2002 Kormányrendelet). A 2020-as módosított Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban NAT2020) alapján az egyik cél az, hogy a tanuló „*keresse, ismerje fel és becsülje meg a művészi értékeket*” (A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról).

Az ének-zene órák kedveltsége elmarad a többi tantárgyétól, a tanulók számára kevés élményt nyújtanak a foglalkozások (Janurik, 2007). Az ének-zene órák többféle tevékenységből épülnek fel: a zenei reprodukcióhoz soroljuk többek között az éneklést, a kottaolvasást, a zeneelméleti ismereteket, az improvizációt, a zenehallgatást. Az általános tantervű alsó tagozaton heti két ének-zene óra, a többi, a 6-10. évfolyamon – és választott tantárgyként a 11-12. évfolyamon – egy tanóra szerepel a két NAT-ban arra, hogy a tanulók elmélyedhessenek a zenében, kialakíthassák véleményüket a zene társadalmi szerepéről, a különféle stílusokról, műfajokról.

Az ének-zene tantárgy tanításának átalakításáról az elmúlt években több tanulmány is született (Csató, 2010; Fehér, 2010, 19-24.; Laczó 1997; Joób, 1997; L. Nagy, 2002; Janurik, 2018). A paradigmaváltást elkerülhetetlennek tartjuk, amelynek egyik lehetséges módja a tanórák zenehallgatási szakaszának hangsúlyozása. Az elméleti ismeretek kevésbé maradandóak, mint a tanórán, a koncerteken, illetve az otthon hallgatott zene tanulókra gyakorolt érzelmi hatása.

Jelen kutatás fontosságát az adja, hogy míg a tanulók rendelkeznek azokkal a technikai eszközökkel, amelyek segítségével bárhol és bármikor hallgatnak zenét, a művészi zenét mégis sokan elutasítják. Azokat a lehetőségeket vesszük számba, amelyek vonzóvá tehetik a minőségi zene iránti érdeklődést, hiszen a tanulókból nevelődik ki a koncertlátogató, a művészeti, az esztétikai élményre nyitott közönség.

A zenetanulás transzferhatásait vizsgáló tanulmányok (Janurik, 2008; Janurik & Józsa, 2017; Kokas, 1967; Kokas, 1972; Laczó, 1985; Barkóczi & Pléh, 1977; Vernon, 1979) egyértelműen kimutatták, hogy a zenetanulás (amelynek része a zenehallgatás is; például a tanár éneke, hangszerjátéka) jótékonyan hat a többi tantárgy elsajátítására, a pontos és kitartó munkára, az intelligenciára. A zenehallgatás hatásaira irányuló kutatások száma azonban kevesebb. A kutatási előzmények közül Laczó Zoltán rövid távú kísérleti zenehallgatási programját említjük, melynek célja a hallásfejlesztés, valamint az érzelmi fejlődés és esztétikai érzék alakítása volt (Laczó, 1987). 2005-ben Burián Miklós egy hároméves kutatást végzett, amelynek tárgyául a zenei befogadókészség fejlesztését, valamint a zene érzelmi hatását vizsgálta első és második osztályosok részvételével (Burián, 2009). Szintén a zenehallgatás érzelmi hatásának vizsgálatát végezte el Csillagné Gál Judit (Csillagné, 2010). Anderson az aktív zenehallgatást segítő megfigyelési szempontok megadásának fontosságára mutatott rá tanulmányában (Anderson, 2012-2013). Sinha és munkatársai a zenehallgatás kognitív hatásával kapcsolatban végeztek vizsgálatot, amely kitért többek között az aktív zenehallgatás figyelemre gyakorolt pozitív, valamint stresszcsökkentő hatására, a figyelem összpontosítására (Sinha et al., 2013). Az idegtudomány területén végzett műszeres vizsgálatokkal (Pin et al., 2010; Resnicow et al., 2004; Juslin & Laukka, 2003) a zenehallgatás hatására a fizikai és az érzelmi állapotban létrejövő változást kutatják. Meg kell említsük azt a kismintás kutatást, amely a Mozart-effektus néven vált ismertté. A kísérlet arra irányult, hogy Mozart zenéje – más művekkel összevetve – valóban jobban fejleszti-e az emlékezetet (Rauscher et al., 1995). Bár a kísérlet eredményeként a rövid távú emlékezet fejlődéséről számoltak be a kutatók, a később történt kutatások ezt nem erősítették meg.

Vizsgálati módszerek

Kutatásunk megvalósításához több módszert is alkalmaztunk azért, hogy minél teljesebb képet kaphassunk az iskolai zenehallgatásról. Dokumentum-elemzésekkel vizsgáltuk a tanórák zenehallgatási szakaszát, illetve kérdőívet állítottunk össze a tanulók (N=1451), illetve a tanárok (N=366) számára, amelyeket Google űrlappal szerkesztettünk és elektromos postával küldtünk el. A statisztikai elemzést az SPSS 21 programcsomaggal végeztük, vizsgálati módszereink között két- és háromdimenziós keresztábrlás, valamint különféle regressziós elemzések szerepeltek. Nem törekedhettünk arra, hogy minden ének-zene tantárgyat tanító pedagógus, illetve a 8. és 10. évfolyamon tanuló véleményét megkérdezzük, azonban képet kaphattunk a tantárgy zenehallgatási szakaszának megvalósulásáról. A tanulói

érvényes kérdőívek száma miatt felmérésünk nem lehetett reprezentatív, azonban az ország minden megyéjéből és Budapestről érkeztek válaszok, ezért átfogó képet kaphattunk a tanulók véleményéről.

Az iskolák kiválasztásakor törekedtünk arra, hogy a magyarországi régiók szerint mindegyik iskolatípus tanulóit reprezentálja a kérdőív, és figyelembe vettük a különféle településtípusokat, valamint a fenntartók szerinti megoszlást is. A 68 intézményben végzett kutatáshoz a 8., illetve a 10. osztályos tanulók számára önkitöltő kérdőívet állítottunk össze, amely kérdések megválaszolásához körülbelül egy tanórányi időre volt szükség. Azért esett erre a két évfolyamra a választásunk, mert a 8. osztályos tanulók már rendelkeznek a tanórai zenehallgatási gyakorlattal, a 10. osztályos gimnáziumi tanulók órarendjében a későbbiekben már nem szerepel az ének-zene óra.

A kvantitatív módszert alkalmazó tanári és tanulói kérdőív első csoportja a kérdőívet kitöltők adataira (életkor, nem, iskolatípus) vonatkozik. A következő kérdéscsoport a zenehallgatás megvalósulását térképezi fel, a tanóra zenehallgatási szokásait vizsgálja. A kérdéssorban a zenehallgatás gyakorisága, egy mű egyszeri, illetve többszöri meghallgatása szerepel, ezen kívül rákérdeztünk arra, hogy a megfigyelési szempont, amely elősegíti az aktív, csak a zenére figyelő zenehallgatást – megadása megjelenik-e tanórákon. A harmadik kérdéscsoport az ének-zene tanórák tárgyi (tankönyv, terem, hangszerek) és technikai (okoseszközök) hátterét vizsgálja. Szintén megtudakoltuk azt, hogy megtörténik-e a hallott zenei szemelvény megbeszélése. Fontosnak tartottuk megérdeklődni azt, hogy a fiatalok által preferált mai szórakoztató zene bemutatása a tanórák részévé vált-e, illetve az iskola vagy a pedagógus által szervezett hangverseny-látogatásra is választ vártunk.

A tanulói kérdőív a kóruséneklésre, a tantárgyi integrációra is keresi a választ, valamint az ének-zene tantárgy részfeladatainak (nép- vagy műdaléneklés, elméleti ismeretek, zenei írás-olvasás, zenehallgatás, zenetörténet) kedveltségét vizsgálja. A tanulói kérdőív zenehallgatási része hat zenei szemelvényt tartalmaz, amelyeket felvételtől hallgattak meg a tanulók. A műrészletek segítségével vizsgáljuk azt, hogy milyen érzelmet, például szomorúságot, örömet, félelmet, haragot váltott ki a tanulókból a hallott zene.

A tanári kérdőívek elemzése mellett az ének-zene tanárképzésben részt vevő szakértőkkel készítettünk félig strukturált interjúkat, valamint tanulói fókuszcsoportos interjúkkal is vizsgáltuk a zenehallgatás megvalósulását, azért, hogy árnyaltabb véleményeket kaphassunk az ének-zene órák zenehallgatási gyakorlatáról.

Kutatómunkánk *bevezető* fejezete rámutatott arra, hogy a tanulók a művészi zenét nem preferálják, számukra a művészi zene „megközelíthetetlen” (Janurik, 2018, 818), az ének-zene tantárgyat a kedveltségi sorrend alapján hátrra sorolták (Janurik, 2007, 308; 2009, 53; Csíkos, 212, 5; Takács, 2001, 309; Chrappán, 2017, 1355). Kijelöltük a dolgozat három fő csomópontját, amelyek a következők: az oktatási dokumentumokban (a két érvényben lévő NAT, a kapcsolódó kerettantervek, valamint a tankönyvek) megjelenő, a zenehallgatási szakaszra vonatkozó előírások; az ének-zene órák zenehallgatási szakaszának megítélése a tanulói vélemények, a tanári válaszok alapján; végül összehasonlítottuk a tanulói és tanári kérdőívek, valamint fókuszcsoporthoz tartozók interjúk eredményeit.

Az *első fejezetben* rámutattunk a tanórai zenehallgatás fontosságára, röviden bemutattuk a zenetanulás transzferhatását, valamint kitértünk a zene terápiás hatásának bemutatására. A *második fejezetben* vizsgáltuk a zenehallgatás szerepét és feladatát a közoktatásban, amely fejezet kitért a tantervekben közölt célokra és feladatokra is. Az 1868-as népiskolai törvény életbe lépésétől kezdve ismertettük azokat a különféle tanterveket, amelyek újdonságot tartalmaztak a zenehallgatás mint tanórai tevékenységi forma új megközelítésében. Összevetettük az 1869/1870-es és 2020/2021-es tanév közötti időszak ének-zene tantárgyra vonatkozó óraszámait, emellett a zenehallgatás lehetséges hatásait vázoltuk fel. Ismertettük az aktív és passzív zenehallgatás fogalmát, a zenehallgatási készség kialakításának és fejlesztésének lehetséges módjait. Bemutattunk két olyan tantervelképzelést, amelyek a zenehallgatást helyeznék az ének-zene órák középpontjába: Laczó és Joób tanulmánya az ének-zene órák ezen lehetőségét vázolja fel (Laczó, 1997; Joób, 1997). Ebben a fejezetben tértünk ki a mai szórakoztató zene (popzene) fogalmára, az erre vonatkozó tantervi utalásokat is ismertettük. A *harmadik fejezetben* ismertettük a Nat2012 és a NAT2020 zenehallgatásra vonatkozó utasításait, vázlatosan bemutattuk a szomszédos országok (Románia, Szerb Köztársaság, Ukrajna, Ausztria), valamint az Egyesült Királyság négy államának (Anglia, Észak-Írország, Wales és Skócia) ide vonatkozó leírásait. Ezeket követően ismertettük a 2019/2020-as tanév hivatalos tankönyvjegyzékét, valamint azokat a kiadványokat, melyek nem szerepelnek a jegyzékben, azonban a tankönyvcsalád egyes kötetei megtalálhatóak a listában. A NAT2020-hoz egyetlen általános tantervű könyv szerepel a tankönyvlistán. A kötetek felmenő rendszerben jelennek meg, jelenleg az 1-2., az 5-6. és a 9-10. osztályos kiadványok kerültek forgalomba.

A különféle tankönyvek (a Mozaik Kiadó; a korábban Apáczai Kiadó és Könyvterjesztő Kft, a korábban Nemzeti Tankönyvkiadó) zenehallgatási anyagát részletesen

áttekintettük, majd vizsgáltuk azokat a megfigyelési szempontokat, amelyek a zenehallgatás aktív módját segítik. A megfigyelési szempontok mellett az ismétlő zenehallgatás tankönyvi megjelenését, a hangszínhallás fejlesztését, az előadói apparátus sokszínűségét, a zenei korszakokat és a zenei formákat is bemutattuk. A NAT2012 „A” és „B” kerettantervében szereplő műveket összevetettük a tankönyvek zenehallgatási anyagával. A két kerettantervhez egyetlen kiadó sem készített a két javaslatnak megfelelő tankönyvet. Végül áttekintettük az ének-zene tantárgy egyéb tantárgyakba és az egyéb tantárgyak ének-zene tantárgyba integrálható zenehallgatási anyagát. Megállapítottuk azt, hogy a más tanórákon is éneklők, valamint a más tanórákon és az iskolai kórusban éneklők szabadidőben történő zenehallgatási gyakorlata szignifikánsan magasabb, mint azoké a tanulóké, akik csak az ének-zene órákon ismerkednek a művészi zenével. A NAT2020 kerettantervének zenehallgatási anyagát csak részben vizsgáljuk, mert a tankönyvcsalád felmenő rendszerben jelenik meg, habár a kerettantervben már szerepelnek a tanórákhoz rendelt zeneművek.

Negyedik és ötödik fejezetünk tartalmazza a tanári és tanulói kérdőíves vizsgálat alapján készült adatbázis kiértékelését, valamint a fókuszcsoporthoz tartozó interjúk eredményét. A hatodik fejezetben mutattuk be a kutatás eredményét, amely kitért többek között a pedagógusképzésre, valamint összehasonlítottuk a tanulói és tanári kérdőívek eredményét. Az Összegzés ismerteti a hipotézisek igazolását vagy elvetését, megfogalmaztuk javaslatainkat a zenehallgatási szakasz eredményesebbé válásához, és a lehetséges későbbi kutatási témákat is felvázoltuk. A Függelékben szerepel a vizsgált ének-zene tankönyvekben jelzett – az évfolyamokra és kiadókra lebontott – kompozíciók jegyzéke.

Az eredmények tézisszerű felsorolása

H1: Feltételezzük azt, hogy a zenepedagógusok és a tanulók véleménye más az ének-zene órák minden órán történő zenehallgatási gyakorlatáról.

A NAT2012-höz kapcsolódó 1-4.; 5-8.; 9-10 osztály „A” kerettantervének javaslata szerint a zenehallgatás minden tanóra része. A tanári és tanulói kérdőívekben kapott válaszok szerint megállapíthatjuk azt, hogy az ének-zene tanárok mindössze 2 %-a az, aki ritkán mutat be zeneművet a tanórán. A tanulói kérdőívek válaszai szerint 84 %-ban történik meg a zenehallgatás hetente, illetve kéthetente. Az ének-zene tantárgy részfeladatai közül a tanulók a tanórák zenehallgatási szakaszának fontosságát értékelték a legmagasabbra, valamint az is kirajzolódott, hogy azok a tanulók, akik fontosnak, vagy nagyon fontosnak vélik a tanórai

zenehallgatási szakaszt, úgy vélik, hogy társaik is azonos véleményen vannak. Feltételezésünk nem igazolódott be; mind a pedagógusok, mind a tanulók fontosnak tartják a tanórai zenehallgatást. A fókuszcsoporthoz tartozó interjúk alapján a zenehallgatás „*az egyik legfontosabb*”, mennyisége „*pont ideális*”, hatása „*megnyugtató*”.

A tanulók kérdőíves válaszai alapján a *tanórai* zenehallgatás kedvelése, jelentősége az évfolyamszintű vizsgálat szerint a 10. osztályosok körében magasabb. A jó tanulmányi átlag és a zenehallgatás fontosságának megítélése összefüggést mutat: a 4-5-ös átlagú tanulók szignifikánsan fontosabbnak ítélték a zenehallgatást, mint a 3-4-es átlagú és a 3 átlag alatti tanulók. Az ismétlődő zenehallgatás, valamint a zenehallgatás gyakorisága szintén a tanórai zenehallgatás kedveltségét növeli a kérdezett tanulók körében, és a tantárgy kedvelését is pozitív irányba fordítja. Különös módon a zongora tantermi megléte szintén növeli (kis mértékben) a zenehallgatási szakasz kedveltségét.

H2: Feltételezzük azt, hogy az oktatási dokumentumok egymásra épülnek, és világosan fogalmazzák meg az ének-zene tantárgy zenehallgatási szakaszának célját, feladatait.

Hipotézisünket dokumentum-elemzésekkel, valamint a kérdőívek adatainak bemutatásával és összevetésével vizsgáltuk. Megállapítottuk azt, hogy az oktatási dokumentumok közül a NAT2012-höz kapcsolódó két kerettanterv rendkívül részletesen leírja az ének-zene tantárgy zenehallgatási szakaszának feladatait, és rámutat arra, hogy a zenehallgatás az éneklés mellett a másik legfontosabb tevékenység a tanórákon. A kerettantervek kitérnek a lehetséges tantárgyi integrációra is. Rámutattunk arra, hogy a NAT2012, és a hozzá kapcsolódó két kerettanterv 2019/2020-es tanévre szóló hivatalos tankönyvjegyzékében felsorolt, valamint a jegyzékben már nem szereplő, de a pedagógusok által használt tankönyvek zenehallgatási anyaga és a kerettantervben megadott művek jegyzéke nem egyezik, ezért a tárgyat tanító nem minden esetben tudja eldönteni azt, hogy melyik dokumentumhoz igazodjon. Míg a kerettantervek kétéves bontásban mutatják be a zenehallgatási anyagot, a tankönyvek az egyes évfolyamokra készültek. A NAT2020 és a kerettanterv kevésbé részletesen tárgyalja a tantárgy zenehallgatási szakaszát, például a tantárgyi integráció sem szerepel a dokumentumban. A hipotézisünk tehát csak részben igazolódott.

H3: Feltételezzük azt, hogy a szórakoztató zene tanórai bemutatása nem, vagy évente maximum 4-6 esetben valósul meg a kevés óraszám miatt.

A szórakoztató zenével kapcsolatos, második hipotézisünket elvetettük. Bár az 1995-ben megjelenő NAT már a 9-12. osztály tananyagába emelte a „*zene különféle funkcióinak*”

megismertetését, a 2012-es NAT pedig a mai szórakoztató zene bemutatását is előírta, úgy véltük, hogy a zenetanárok ellenzik a műfaj tanórai megjelenését. Elemzésünk szerint a pedagógusok 92 %-a mutat be mai, fiataloknak szóló zenét. A kérdőívek szöveges válaszai is azt mutatják, hogy a pedagógusok nagy többsége elfogadja, illetve egyetért a mai zene tanórai bemutatásával. A tanulói visszajelzések alapján azonban a válaszolók 69 %-a jelezte a műfaj darabjainak tanórai megszólalását. A mai szórakoztató zene a tanórákon tehát megjelenik, annak ellenére, hogy a pedagógusok ilyen irányú képzést nem kaptak. Mivel a műfaj tanításához alig készült szakirodalom, érdemes lenne egy olyan antológiát készíteni, amely egy-egy zenei jelenséget (például az ütemmutató megfigyeltetése, a forma; a magasabb osztályokban a szekvencia, a moduláció) mutat be.

H4: Feltételezzük azt, hogy az oktatási dokumentumok zenehallgatási anyaga megfelelő, az ajánlott művek száma meghaladja az óraszám felét, valamint a javasolt zenei anyag a tanulók életkorához igazodik, és a művészi zene nagy alkotásait, valamint a hallgatott darabokon keresztül a zenei korszakokat, a műfajokat, az előadói apparátust bemutatja.

Hipotézisünk beigazolódott, hiszen a 2012-es oktatási dokumentumok zenehallgatási anyaga – a kerettantervek és a tankönyvek alapján – megfelelő. Kivételt képeznek az Apáczai Kiadó 1; 2. és a Mozaik Kiadó 2. osztályos tankönyvei. Azonban az iskolába lépéstől kezdve ismerkedik a gyermekek túlnyomó része a művészi zenével, ezt segíti a tankönyvekben megjelenő ismétlődő zenehallgatási feladat. A kerettantervek két évfolyamra lebontott zenehallgatási jegyzékéből, valamint az ismertetett tankönyvsorozatok függelékünkben közölt anyagából látható a zeneművek mennyisége. A dokumentumokban közölt zeneművek megfelelnek a tanulók életkori sajátosságainak: az alsó tagozaton a címükkel is a kíváncsiságot felkeltő rövid darabok, valamint cselekményes zenék szerepelnek a tankönyvekben. Tankönyv-elemzésünkben kitértünk az aktív zenehallgatást segítő szempontok bemutatására, megállapítottuk azt, hogy a különféle zenei korszakokban írt darabok reprezentálják az adott korszak zeneművészetét, műfajait. Az előadói apparátusok változatosságára szintén átfogó képet kaptunk (a szólóhangszerre írt művektől a szimfonikus zenekarokig). Itt szükséges megjegyezzük, hogy a műcímek közlése (például Bartók *Gyermekeknek* sorozatának szólószongora-darabjai esetében a feldogozott népdal kezdősora szerepel több tankönyvben; esetenként hiányoljuk a jegyzékszámot (például Haydn, Mozart), sok esetben nem pontos, vagy nem a mű címét közli a tankönyv (például Mozart: *Egy kis éji zene*. A pontos műcím: *G-dúr szerenád*, ennek a melléknevét közli a tankönyv). Szintén nehézséget okoz az, ha egy műnek több változata létezik – a tankönyv nem az eredeti, hanem

az ismert verziót tartalmazza (például Muszorgszkij: *Egy kiállítás képei* című darabja eredetileg zongorára íródott, Ravel: *Lúdanyó meséi* szvitje zongora négykezes). A zeneművek műfaji megjelölése nem minden esetben történik meg, holott fontos adalékkal szolgál a tanulók számára.

H5: Feltételezzük azt, hogy az ismétlő zenehallgatás nem valósul meg a tanórákon.

Az ismétlő zenehallgatás feladata megjelenik a kerettantervekben. Egy-egy mű újabb meghallgatása fontos szerepet kap, hiszen a tanuló jobban rálát a darabra, megkedvelhet egy adott zeneművet, új zenei jelenségeket fedezhet fel. Az ismétlő zenehallgatás, amely közelebb hozhatná a tanulót a művészi zenéhez – megvalósul a tanórákon. A pedagógusok 90 %-a, a tanulók 80 %-a jelezte a kérdőívben az ismétlő zenehallgatás tanórai megvalósulását. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy az ismétlő zenehallgatás növeli a tanórai zenehallgatás kedveltségét, de a szabadidős művészizene-hallgatásra is pozitívan hat.

H6: Feltételezzük azt, hogy a tankönyvekben minden javasolt zeneműhöz, zeneműrészlethez tartozik megfigyelési szempont, vagy szempontsor, amely előkészíti a művek befogadását.

Utolsó hipotézisünk a megfigyelési szempontok tankönyvi megjelenését szándékozta feltérképezni tankönyv-elemzéssel. Megvizsgálva és elemezve az alsó és felső tagozatos tankönyvek zenehallgatási szakaszához közölt megfigyelési szempontokat, megállapítottuk, hogy a hipotézisünk csak részben bizonyított. Az alsó tagozat ének-zene tanításának feladata az, hogy megalapozza az értő zenehallgatásra nevelést, amelyhez szükséges a megfigyelési szempont, valamint a már említett pontos műcím. Nem minden zeneműhöz rendeltek a tankönyvírók megfigyelési szempontot, a Mozaik Kiadó és a Nemzeti Tankönyvkiadó köteteiben egyáltalán nem található az aktív zenehallgatást segítő kérdés. A felső tagozaton a zenehallgatást segítő szempontok, szempontrendszerek (az ismétlő zenehallgatáshoz is) csak az Apáczai Kiadó köteteiben szerepelnek. Megállapítottuk, és példákat idéztünk arról, hogy a megfigyelési szempontok esetenként nem helytállóak, valamint nem találtuk elegendőnek a zenehallgatás fejlesztését segítő kérdéseket. Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy az ismétlő zenehallgatás növeli a tanórai zenehallgatás kedveltségét.

Véleményünk szerint a 2012-es NAT-hoz kapcsolódó ének-zene kerettantervek zenehallgatási szakaszának részletes leírása kiindulási pont lehet a 2020-as NAT-ot követő alap- és kerettanterv megfogalmazásához. A zenehallgatást érdemes bevonni egyéb tantárgyakba is, hiszen ezáltal a zene nem elvont diszciplína marad, hanem beépül a különféle

ismeretanyagok közé. Szükségesnek tartjuk egy olyan (jogtiszt) antológia kiadását, amely a tankönyvekben megjelenő művek hangzóanyagát tartalmazza, valamint a mai szórakoztató zene bemutatását segítő tanári kézikönyvet. A pedagógusképzésben a zenehallgatás szerepét érdemes lenne hangsúlyozni, mert a tanulók számára sok esetben nem az elméleti ismeretek lesznek maradandóak, hanem a hallott zeneművek, azok hangulata, az élmény megszerzése.

A disszertáció újszerűsége a 2012-es kerettantervek és a tankönyvek zenehallgatási anyagának vizsgálata és összevetése. Szintén újszerű a tanári és tanulói kérdőívek zenehallgatást vizsgáló és összehasonlító eredménye. A tanulói kérdőív hat rövid zenei részlete, amely egy-egy alapérzelmet ábrázol, szintén újszerű, a válaszok alapján a zeneiskolába járók és a zenét csak az iskolában tanulók érzélem-felismerése között nem találtunk különbséget.

Későbbi kutatás tárgya lehet az 1964-től kiadott hangzóanyagok vizsgálata, összehasonlító elemzése. A tanóra dal- vagy elméleti anyaga és az órához kapcsolódó zenehallgatási anyag tankönyvben történő szerepeltetése szintén kutatásra érdemes terület. Az ének-zene órákon megszólaló mai szórakoztató zene kapcsán érdemes lenne feltérképezni, hogy mely – a tankönyvekben nem szereplő – dalokat, számokat mutatják be a pedagógusok, milyen szempont szerint választják a szemelvényt, illetve illusztrálják-e valamilyen zenei jelenség bemutatásához a zenét.

Hivatkozás a tézis szövegében

110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. *Magyar közlöny*, (17), 10635-10847.

51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet – a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről. Retrieved from:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200051.EMM×hift=20180831&txtreferer=A1400017.EMM> Utolsó megtekintés: 2022. 03. 11.

A 2020-as NAT-hoz illeszkedő tartalmi szabályozók. Oktatási Hivatal. Retrieved from: https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat. Utolsó megtekintés: 2020. 12. 14.

A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar közlöny*, (17), 290-446.

- Anderson, William Todd (2012-2013). Mindful Listening Instruction: Does It Make a Difference. *Contributions to Music Education*, 39, 13-30.
- Barkóczi, I. & Pléh, Cs. (1977). *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Bács megyei Lapkiadó Vállalat, Kecskemét.
- Burián, M. (2009). A virtuális polifónia kaotikus permutációinak felismerése és kreatív alkalmazása. Egy új koncepció körvonalai az énektanítás kezdő szakaszában. *Új pedagógiai szemle*, 59(7), 35-46.
- Chrappán, M. (2017). A természettudományi tárgyak helyzete és elfogadottsága a közoktatásban. *Magyar tudomány*, 178(11), 1352-1368.
<https://doi.org/10.1556/2065.178.2017.11.3>
- Csató, M. (2010). Alternatív ének-zenei nevelési program. *Parlando*, (4). Retrieved from: <http://www.parlando.hu/2010-4-csaknet/Csato.htm>. Utolsó megtekintés: 2021. 05. 11.
- Csíkos, Cs. (2012). Melyik a kedvenc tantárgyad? Tantárgyi attitűdök vizsgálata a nyíltvégű írásbeli kikérdezés módszerével. *Iskolakultúra*, 22(1), 3-13.
- Csillagné Gál, J. (2008). *Zeneművekben történő tájékozódás pszichológiai vizsgálata*. Flaccus Kiadó.
- Fehér, A. (2009). Ki mire tanítható? (Kell-e rendszerváltás a zeneoktatásban, avagy „Hej, nem szeretem az idők járását...”)
Parlando, 51(6), 19-25.
- Janurik, M. & Józsa, K. (2017). Zene és tanulás. *Parlando*, (2). Retrieved from: https://www.parlando.hu/2017/2017-2/Janurik_Jozsa.pdf Utolsó megtekintés: 2020.
- Janurik, M. (2007). Áramlatélmény az iskolai ének-zene órákon. *Magyar pedagógia*, 17(4), 295-320.
- Janurik, M. (2008). A zenei képességek szerepe az olvasás elsajátításában. *Magyar pedagógia*, 108(4), 289-317.
- Janurik, M. (2018). Az ének-zene oktatás megújulásának lehetőségei. In: *Magyar tudomány*, 179(6), 818-825.
- Joób, Á. (1997). Egy tantervelképzelés elé. *Iskolakultúra*, 7(9), 98-99.
- Juslin, P. N. & Laukka, P. (2003). Communication of Emotions in Vocal Expression and Music Performance: Different Channels, Same Code? *Psychological Bulletin*. American Psychological Association, 129(5), 770–814.

- Kokas, K. (1967). Érdeklődés kialakulása ének-zenei tevékenység folyamatában. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 24(2), 187-194.
- Kokas, K. (1972). *Képességfejlesztés zenei neveléssel*. Zeneműkiadó, Budapest.
- L. Nagy, K. (2002). Az ének-zene tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai. *Új pedagógiai szemle*, 52(11), 157-170.
- Laczó, Z. (1985). The non-musical outcomes of music education: influence on intelligence? *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 85, 109–118.
- Laczó, Z. (1997). Egy zenehallgatásközpontú tantervről. *Iskolakultúra*, 7(9), 92-98.
- Lin, YP., Wang, CH., Jun, TP., Wu, TL., Jeng, SK., Duann, JR. & Che, JH. (2010). EEG-Based Emotion Recognition in Music Listening *IEEE Transactions on Biomedical Engineering*, 52(7), 1798-1806. <https://doi.org/10.1109/TBME.2010.2048568>
- Rauscher, F. H., Shaw, Gordon L. & Ky, Katherine N. (1995). Listening to Mozart enhances spatial-temporal reasoning: towards a neurophysiological basis. *Neuroscience Letters* 185, 44-47.
- Resnicow, Joel E., Salovey, P. & Repp, B. H. (2004). Is Recognition of Emotion in Music Performance an Aspect of Emotional Intelligence? *Music Perception: An Interdisciplinary Journal*, 22(1), 145-158. University of California Press, California.
- Sinha, D., Ramachandran, H. & Lobo, A. (2013). The effect of mindful music listening on attention. In Uttamkumar S. Bagde (Ed): *Current trends in Life Sciences* (pp. 105-114). LAMBERT Academic Publishing.

Nyilvántartási szám: DEENK/388/2022.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Lehotka Ildikó
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10064413

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (4)

1. **Lehotka, I.:** Az aktív és passzív zenehallgatási módok közötti lehetséges kategóriák.
Parlando. 2, 1-12, 2021. ISSN: 0133-2767.
2. **Lehotka, I.:** Az ének-zene tantárgy helyzete napjainkban: a szakértők szemével.
Parlando. 3, 1-20, 2021. ISSN: 0133-2767.
3. **Lehotka, I.:** Az ének-zene tantárgy zenehallgatási szakasza a 2012-es nemzeti alaptanterv, a kerettantervek, az ének-zene tankönyvek és a hangzóanyagok tükrében.
Parlando. 3, 1-69, 2021. ISSN: 0133-2767.
4. **Lehotka, I.:** Zenehallgatási anyag és az ehhez kapcsolódó megfigyelési szempontok az alsó tagozat általános tantervű osztályainak ének-zene tankönyvei alapján.
Iskolakultúra. 30 (3), 96-112, 2020. ISSN: 1215-5233.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

5. **Lehotka, I.:** Music listening in Hungarian education: Possibilities in formal and non-formal education of music listening.
Hung. Educ. Res. J. 9 (1), 100-106, 2019. ISSN: 2062-9605.
DOI: <https://doi.org/10.1556/063.9.2019.1.8>

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

6. **Lehotka, I.:** Hungarian folk music in the first four level at school in the mirror of music books.
Fontes Artis Musicae. 4, 160-169, 2018. ISSN: 0015-6191.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (1)

7. **Lehotka, I.:** Albertné Balogh Márta: Negyedik daloskönyvem.
In: A zenepedagógia múltja, jelene és jövője : tanulmánykötet a felsőfokú zenei tanárképzés 50 éves évfordulója alkalmából rendezett konferencia előadásaiából. Szerk.: Váradi Judit, Szűcs Tímea, Debreceni Egyetemi K., Debrecen, 57-68, 2018, (Oktatáskutatás a 21. században, ISSN 2559-8864 ; 7.) ISBN: 9789633187647

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (1)

8. **Lehotka, I.**: Az IKT-eszközök használata az ének-zene órák zenehallgatási szakaszában.

In: Művészet és oktatás, a művészet oktatása : 2. zenepedagógiai konferencia :

Absztraktkötet = Art and Education : Education of the Art. Szerk.: Váradi Judit, Szűcs Tímea,
Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 35-37, 2018. ISBN: 9789634739838

Idegen nyelvű absztrakt kiadványok (1)

9. Dragony, G., **Lehotka, I.**: Folk Music Education of Children Aged 6-8 Years in Primary and Music Schools.

In: Oktatás, gazdaság, társadalom : HuCER 2018 : absztraktkötet, Magyar Nevelés- és
Oktatáskutatók Egyesülete, Budapest, 51, 2018. ISBN: 9786155657047

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (3)

10. **Lehotka, I.**: Modern kori oratórium.

In: Gramofon 25 : Zenetudományi és zenekritikai antológia. Szerk.: Retkes Attila, Retkes A.
Kult. Értéktéremtő Kft., [Budapest], 337-338, 2021, (Gramofon Könyvek, ISSN 2060-0453)
ISBN: 9786158126489

11. Héjja, B. E., **Lehotka, I.**, Dragony, G.: Klasszikus kulturális szokások és attitűdök.

In: Művészeti körkép : kutatás a művészeti nevelés helyzetéről és a lehetőségeiről, a tanórai
és tanórán kívüli művészeti tevékenységről és rendezvényekről. Szerk.: Váradi Judit, Magyar
Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest, 71-90, 2020.
ISBN: 9786156192158

12. **Lehotka, I.**: Túl a sorokon - József Attila két versének zenei megközelítése.

In: "A tudomány ekként rajzolja világát" : Irodalom, történelem és nevelés metszetei I :
tanulmánykötet. Szerk.: Fodor József Péter, Mizera Tamás, Szabó P. Katalin,
Doktoranduszok Országos Szövetsége, Irodalomtudományi Osztály : ELTE BTK
Doktorandusz Önkormányzat ; Eger : Eszterházy Károly Egyetem, Budapest, 162-177, 2019.
ISBN: 9786155586415

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

13. **Lehotka, I.**: A hangszeritanítás és a szolfézsoktatás lehetséges kapcsolódási pontjai a negyedik
zeneiskolai osztályba.

Parlando. 1, 1-20, 2020. ISSN: 0133-2767.

14. **Lehotka, I.**: Villanófényben az árnyékoktatás.

Educatio. 29 (2), 316-319, 2020. ISSN: 1216-3384.

DOI: <http://dx.doi.org/10.1556/2063.29.2020.2.11>

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

15. **Lehotka, I.:** Shadow Education in Myanmar: Private supplementary tutoring and its policy implications.
Hung. Educ. Res. J. 11 (2), 222-224, 2021. ISSN: 2062-9605.
DOI: <https://doi.org/10.1556/063.2021.00030>

Egyéb folyóiratközlemények (1)

16. **Lehotka, I.:** Berner, A. R: Pluralism and American Public Education. No One Way to School.
Hung. Educ. Res. J. 8 (1), 116-118, 2018. ISSN: 2062-9605.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (1)

17. **Lehotka, I.:** Az általános és középiskolai zeneórák zenehallgatási szakasza hat ország tanterve alapján.
In: XIII. Tanítani (Online) Tudományos Konferencia, [Miskolci Egyetem], [Miskolc], [Közlésre elfogadva], 1-10, 2022.

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (4)

18. **Lehotka, I.:** Az ének-zene tanárok és ének-zenét tanítók véleménye a tanórák zenehallgatási szakaszáról.
In: Család a nevelés és az oktatás fókuszában : absztraktkötet : XX. Országos Neveléstudományi Konferencia Debrecen, 2020. november 5-7.. Szerk.: Engler Ágnes, Rébay Magdolna, Tóth Dorina Anna, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság; Debreceni Egyetem BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet; Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért, Debrecen, 105, 2020. ISBN: 9789634902584
19. Héjja, B. E., **Lehotka, I.**, Dragony, G.: Művészeti tevékenységek a településtípusok tükrében.
In: 19. Országos Neveléstudományi Konferencia. Szerk.: Varga Aranka, Andl Helga, Molnár-Kovács Zsófia, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, PTE BTK Neveléstudományi Intézet, Pécs, 65, 2019. ISBN: 9789634294733
20. **Lehotka, I.:** Az első és második osztályos ének-zene tankönyvek zenehallgatási anyaga.
In: Kutatási sokszínűség, oktatási gyakorlat és együttműködések: absztrakt kötet : XVIII. Országos Neveléstudományi Konferencia. Szerk.: Fehérvári Anikó, Széll Krisztián, Misley Helga, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Budapest, 488, 2018. ISBN: 9789634890515
21. **Lehotka, I.:** Túl a sorokon - József Attila két versének zenei megközelítése.
In: "A tudomány ekként rajzolja világát": Irodalom, nevelés és történelem metszetei : Doktorandusz konferencia, Eötvös, Loránd Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat; Doktoranduszok, Országos Szövetsége Irodalomtudományi Osztály ; Eger ; Eszterházy Károly Egyetem Doktorandusz Önkormányzat, Budapest, 16-17, 2017.

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**

H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

Idegen nyelvű absztrakt kiadványok (1)

22. **Lehotka, I.:** Listening to music as a part of music lessons in the first four years.

In: Innováció, kutatás, pedagógusok. HuCER 2017 : Absztrakt kötet, Magyar Nevelés- és
Oktatókutatók Egyesülete (HERA), Budapest, 135, 2017. ISBN: 9786155657023

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai
ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján
elvégezte.

Debrecen, 2022.08.15.

